

**DEÜ İLAHİYAT FAKÜLTESİ,
SOMA BELEDİYESİ
ve
SOMA İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ**

**Kur'an'ın Nüzûlünün
1400. yılı münasebetiyle**

**KUR'AN'DA
AİLE
-SEMPOZYUMU-**

10-11 ARALIK 2010

SOMA

DEÜ İlahiyat Fakültesi Dekanlığı

ve

SOMA Belediyesi

İşbirliği ile yayımlanmıştır.

Eserdeki bildiri ve müzakerelerin dinî, ilmî ve hukukî sorumluluğu sahiplerine aittir.

Bildiriler müzakereler doğrultusunda gözden geçirilmiştir.

Eserin Adı: Kur'an'ın Nüzûlünün 1400. yılı münasebetiyle

KUR'AN'DA AİLE SEMPOZYUMU

Baskı Yeri ve Tarihi: İzmir- Temmuz 2011

ISBN: 978-9944-172-91-5

Editör

Prof. Dr. Hüseyin YAŞAR

Editör Yardımcıları:

Dr. Mehmet Çiçek

İlker Yenen

Bekir Esen

Emin Yıldırım

Ali Doğan

Kapak

Tibyan Yayıncılık – Ramazan ÇELİK

Montaj Baskı Cilt

Tibyan Yayıncılık Basım Yayım Matbaacılık San.Tic.Ltd. Şti.

1145/1 Sok. No:64/A-1 Yenişehir -İZMİR

Tel : 0 232 459 77 78 Faks: 0232 449 3293

e-posta.tibyanvayicilik@gmail.com – www.kitapbasimi.com

Kültür Bakanlığı Sertifika No: 16613

Basım Tarihi: Şubat 2012

“KUR’AN’A GÖRE EVLİLİK VE EVLİLİĞİ SÜRDÜRMEİNİN ÖNEMİ”

*Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ**

Evlilik insanlığın en eski, en köklü, en değerli ve kutsal kurumlarından biridir. Evlilik insanlığın en eski ve köklü kurumudur çünkü dinî açıdan kökeni ilk insan Hz. Âdem ve Havva’ya kadar dayanmaktadır. Evlilik müessesesi aynı zamanda mukaddestir, çünkü evlenmek bütün ilahi dinlerde önemsenmiş ve teşvik edilmiştir. Evlilik İslam dini açısından da mübarek bir kurumdur, çünkü son ilahi dine göre evlilik Allah’ın emri ve peygamberin de kavli olarak kabul edilmiştir. Geleneğimizde birine evlilik teklifi yapanlar, taleplerini öteden beri Allah’ın emri ve peygamberin kavli ile yapa gelmişlerdir.

Evlilik İslam dini kadar diğer ilahi dinler tarafından da kutsal sayılmıştır. Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi diğer ilahi dinlerde de evlilik dışı nikâhsız cinsel ilişkiyi zina addederek haram kılmıştır. Yahudiliğin temel esaslarından olan on emirden yedincisi “zina etmeyeceksin” şeklindedir.¹ Benzer şekilde evlilik Hıristiyanlıkta da emredilmiş ve evlilik dışı cinsel ilişki yasak addedilerek haram sayılmıştır.² Önceki ilahi kitapları tasdik eden ve onların tahrif edilen yönlerini tashih için gönderilen İslamiyet de bir yandan evliliği teşvik edip gücü yetenlere evlenmeyi emrederken diğer yandan da zinayı haram saymıştır. Cenab-ı Hak, Kur’an-ı Kerim’de Mekke devrinde nazil olan İsrâ suresi 32. ayette müminlere “zinaya yaklaşmayın” diye buyurarak evlilik dışı ilişkinin çirkin, günah ve kötü bir yol olduğunu beyan etmiştir.

* Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.
E-posta: drmokumus@yahoo.com

¹ Birinci Emir: Benden Başka Tanrın Olmayacak’, İkinci Emir: ‘Put Yapmayacaksın’, Üçüncü Emir: ‘Tanrı’nın Adını Boş Yere Ağzına Almayacaksın’, Dördüncü Emir: ‘Şabat Günü’nü Kutsal Sayarak Anımsayacaksın’, Beşinci Emir: ‘Annene Babana Saygı Göstereceksin’, Altıncı Emir: ‘Adam Öldürmeyeceksin’, Yedinci Emir: ‘Zina Etmeyeceksin’, Sekizinci Emir: ‘Çalmayacaksın’, Dokuzuncu Emir: ‘Yalan Yere Tanıklık Etmeyeceksin’, Onuncu Emir: ‘Başkasının Malına Göz Dikmeyeceksin’. Bkz. *Kitab-ı Mukaddes*, Çıkış, Bab 20, 2-18. Ayetler, Zafer Matbaası, İstanbul 1991, s. 73-74.

² *The New Testament: (İncil)*, Matta, Ayet, 27-30, Yeni Yaşam Yayınları, II. Baskı, İstanbul 2000, s. 6.

Cenab-ı Hakk'ın insanlara din göndermesinin en temel amaçlarını belirlemeye çalışan İslam âlimleri bunu "mekâsıdu's-şerîa" başlığı altında toplamışlardır. Dinin temel maksatlarını tasnif ederken bunları önce zorunlular (zaruriyât), ihtiyaçlar (haciyât) ve güzelleştiriciler (tahsiniyât) diye üçe ayırmışlardır. Zaruriyâtı din ve dünya maslahatlarının dayandığı ve kendisiyle ayakta durduğu zorunluluklar olarak tarif etmişlerdir. Bunları da en genel manada dinin muhafazası, canın muhafazası, malın muhafazası, aklın muhafazası ve neslin muhafazası şeklinde beş ana madde halinde sıralamışlardır.³ Sıralamada yer alan nesil emniyetinin sağlanması için İslam dininin evliliği emredip teşvik ettiğini, zinayı ve fuhşu ise yasakladığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla İslam dini bir yandan evliliği teşvik ederek toplumun temeli olan ailenin tesisini, korunmasını ve yaşatılmasını hedeflerken, diğer yandan da zinayı haram sayarak nesep ve neslin sağlam ve sağlıklı bir şekilde bekasını hedeflemiştir.

İslamiyet'te evlilik gerek Kuran-ı Kerim ve gerekse hadis-i şeriflerde önemsenererek emredilmiştir. İslam'a göre evlilik her şeyden önce *Yüce Allah'ın emri* olarak görülmüştür. Çünkü Kuran-ı Kerim'de Nur suresinde evlilik ile ilgili emir niteliğinde bir ayet yer almaktadır. Bu ayet geleneğimizde dini nikâh kıyarken yapılan duaların başında da sürekli okunmaktadır. "*İçinizdeki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden salih olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah lütfu ile onları zenginleştirir. Allah lütfu bol olandır, her şeyi bilendir.*" (Nur, 24/32) Ayette yoksulluk ve yoksunluk nedeniyle evlenmekten kaçınanlar için Allah lütfu ile onları zengin edecektir diye buyrulmuştur. Bu ayetten sonra gelen bir sonraki ayette ise değişik nedenlerle evlenmeye imkân ve fırsat bulamayanların zinadan kaçınarak iffetli olmaları ve namuslarını korumaları emredilmiştir. "*Bir nikâha çare bulamayanlar Allah kendilerine fazlından bir zenginlik verinceye kadar iffetli kalmaya çalışsınlar...*" (Nur, 24/33)

İslam'a göre evlilik Allah'ın emri olduğu gibi aynı zamanda Hz. Peygamberin *kavli ve fiili sünnetidir*. Bu yüzden evlenmek için dünürücü giden Anadolu insanı talip olduğu kız tarafına Allah'ın emri ve peygamberin kavli ile talip olmaktadır. Aslında Kur'an'a göre evlilik yalnızca Hz. Peygamber'in değil, ondan önceki diğer peygamberlerin de *sünnetidir*. Çünkü Kur'an'da Hz. Peygamberden önceki diğer peygamberlerin de evlendikleri ve soylarının bulunduğu belirtilir. Bununla ilgili açıklayıcı delil niteliğinde şu ayet vardır. "*Senden önce de nice peygamberler gönderdik ve onlara eşler ve soylar (zürriyet) bahşettik.*" (Ra'd, 13/38) Hz. Peygamber de bir hadisinde yukarıdaki ayeti tefsir eder tarzda kendinden önceki peygamberlerin dört sünnetinin bulunduğunu ve bunlardan biri-

³ eş-Şatıbi, *el-Muvafakât*, Daru'l-Marife, I. Baskı, Beyrut 1994, 1, 325-326.

nin de evlilik olduğunu vurgulamıştır. “Dört şey peygamberlerin sünnetindedir. Hayâ, güzel kokular sürmek (taattur), misvak kullanmak ve evlenmek.”⁴ Buna göre evlilik Hz. Peygamber’den önceki diğer peygamberlerin de sözlü olarak teşvik ettikleri, uygulamalı olarak tabi olup yaşadıkları en köklü kurumlardan biri olmuştur.

İmam Gazzali’nin açıklamasına göre Hz. Peygamber’den önceki diğer peygamberler de evlenmişlerdir; önceki peygamberler arasında yalnızca Hz. Yahya peygamberin evlendiği ancak gerdeğe girmediği nakledilmiştir. Bir de Hz. İsa’nın evlenmediği ancak onun da ahir zamanda yeryüzüne indikten sonra evleneceği ve çocuğunun olacağı zikredilmiştir. Bunların dışındaki diğer bütün peygamberler evlenmişlerdir.⁵ Aynı durum istisna düzeyinde kalanlar dışında öncü ve önder niteliğindeki salih kadınlar için de geçerlidir.

İslam’a göre evlilik Hz. Peygamber’in hem *fiili* ve hem de *kavli sünneti*dir. Çünkü Hz. Peygamber fiili olarak evlenmiş ve müminlere de evlenmelerini tavsiye etmiştir. Bilindiği üzere Hz. Peygamber önce Hz. Hatice ile evlenmiş ve ondan beş çocuğu olmuştur. Hz. Hatice’nin vefatına kadar başka bir kadınla evlenmeyen Allah Resulü, onun vefatından sonra ise siyasi nedenlerle, düşmanlığı azaltma amacıyla, ekonomik gerekçelerle, teşri amaçlı veya dostluğu pekiştirme gibi değişik gerekçelerle birden fazla evlilik yapmıştır. Dolayısıyla İslam’a göre evlilik Hz. Peygamber’in fiili sünneti durumundadır. Hz. Peygamber fiili olarak evlenerek müminlere örnek olduğu gibi *kavli* olarak da müminleri evlenmeye teşvik etmiştir. Bu konuda çok sayıda hadis bulunmaktadır. “Evlenmek benim sünnetimdir, benim sünnetimi yapmayan benden değildir. Evlenin ve çoğalın, zira ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim.”⁶ Bu hadis evlenme konusunda önemli bir teşvik niteliğindedir. Allah Resulü başka bir hadisinde de evlenmenin dini açıdan kişiyi günahlardan sakındıracağını söylemiştir. “Evlenen kişi dininin yarısını tamamlamış olur. Kalan yarısı için de Allah’tan sakınsın.”⁷ Bu hadis müminlere evlenmenin önemini belirten ve evliliğin insan için günahlara yönelik bir kalkan ve korunak olduğunu vurgulayan önemli bir uyarı niteliğindedir. Allah Resulü başka bir hadisinde gençlerin evlendirilmesini öğütleyerek onların yuva kurmalarına yardım edilmesini istemiştir: “Oğullarınızı ve

⁴ Tirmizi, *Sünen*, Nikâh, 1; Ahmd b. Hanbel, *Müsned*, V, 421.

⁵ İmam Gazzali, *İhyau Ulumi’d-Din*, Daru Nehru Nil, Mısır, t.y., II, 21; Türkçe çeviri, çev. Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yayınevi, İstanbul 1975, II, 60.

⁶ İbn Mace, *Sünen*, Nikâh 1.

⁷ Taberani ve Müstedrek rivayet edilmiştir. Bkz: İmam Gazzali, *İhyâ*, Daru Nehru Nil, Mısır, t.y., II, 22.

*kızlarınızı evlendiriniz. Onlara altın ve gümüş takılar takınız. Yeni elbiseler giydürünüz. Evliliğe teşvik etmek için hediye ve armağanlar veriniz.”*⁸ Bu hadis kütüb-ü sitte diye bilinen temel hadis kaynaklarında yer almasa da, aslında toplum hayatında fiilen yaşatılan bir sünnet halini almış durumdadır.

Allah Resulü'nün evlilik ve ev hayatına yönelik tavsiyelerini sahabenin tutum ve davranışlarına yönelik uyarılarında da görmekteyiz. Allah Resulü, ashab-ı kiram arasında eşlerinden uzak durmak suretiyle kendilerini ibadet yaparak ve oruç tutarak Allah'a adanmak isteyenleri ciddi bir şekilde uyarmıştır. Kendisinin hem uyuyup hem de ibadet yaptığını, sürekli olarak değil yalnızca belli vakitlerde namaz kıldığını, ara sıra nafile oruç tutup ara sıra da iftar ettiğini ve kadınlarla da nikâhlanmak suretiyle eşleriyle birlikte olduğunu ve ilgilendiğini belirtmiştir. Bu hususta ciddi bir uyarıda da bulunarak bu sünnetinden uzak duranlardan beri olduğunu ifade etmiştir.⁹

Kur'an-ı Kerim'de evlilik kadın ve erkeği huzura kavuşturan, aralarında sevgi ve merhamet tesis ederek erkek ve kadını tek yapı haline getiren, tarafların kusur ve ayıplarını, örterek onları bütünleştiren bir yapı olarak görülmüştür. “İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindedir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır.” (Rum, 31/21) Bu ayet inananlar için huzur ve mutluluğun bir aile yuvası içerisinde ve tek çatı altında gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Ayet bir yandan evliliği yüceltirken diğer yandan da eşler arasında sevgi, saygı ve bağlılığın esas alınmasını ve ailede huzurun ancak böyle sağlanacağını ilan etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in Medine devrinde nazil olan Bakara suresi 187. ayetinde de kadınların erkekler için birer örtü/libas, erkeklerin de kadınlar için birer örtü/elbise olduğu vurgulanmıştır. Buna göre kadın erkeğin eksik ve kusurlarını gideren ve onun ayıplarını örten bir elbise durumundadır; erkek de kadının eksiklik ve kusurlarını gideren ve onun ayıplarını örten bir libas niteliğindedir. Dolayısıyla erkeksiz kadın eksik ve yarım olduğu gibi, kadınsız erkek de eksik ve yarımdır. Kemal ancak bu iki parçanın birlikteliği ve bütünlüğü ile sağlanmaktadır. Bu ayet geleneğimizde erkek ve kadını *bir elmanın iki yarısı* kabul eden anlayışa da ilham kaynağı olmuştur. “Oruç gecesini kadınlarınıza ilişmeniz size helâl kılındı, onlar sizin için bir elbise siz de onlar için bir elbise mesabesindeyiz. Allah

⁸ Hakim Müstedrek'inde rivayet etmiştir. Seyyid Ahmed Haşimi, *Muhtaru'l-Ehadisi'n-Nebeviyye*, Hadis no: 653, Salah Bilici Kitabevi, İstanbul 1982, s. 82.

⁹ Ebu Davud, *Sünen*, Tatavvu, 27; Darimi, *Sünen*, Nikâh, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 268.

nefsinize emniyet edemeyeceğinizi bildiği için müracaatınızı kabul buyurdu ve sizden affetti. Şimdi onlara mübâşerette bulunun ve Allahın sizler için yazdığını isteyin ve tâ fecrin beyaz ipliği siyah iplikten seçilinceye kadar yiyin için, sonra da ertesi geceye kadar orucu tam tutun. Bununla beraber siz mescitlerde itikâf halinde iken onlara mübâşerette bulunmayın, bunlar Allah hudududur sakın onlara yaklaşmayın. Allah ayetlerini insanlara böyle açıklıyor ki sakınıp korunsunlar.” (Bakara, 2/187)

Evlilik kurumu Türkiye toplumunun öteden beri en sağlam temel yapı taşlarından biri olmuştur. Geleneğimizde evlenme ve yuva kurma, kadim zamanlardan beri çok önemsenmiştir. Bir yuvanın kurulması, bir ocağın tütmesi ve kutsal aile kurumunun yaşatılması için her türlü çaba gösterilmiştir. Bu fiili olarak böyle olduğu gibi sözlü olarak da böyle olagelmıştır. Geleneğimizde toplum büyük bir aile, aile de küçük bir toplum olarak görülmüştür. Aile yapısının sağlamlığı toplumun, toplum yapısının sağlamlığının da ailenin sağlamlığına temel teşkil etmiştir. Evlilik ve yuva kurmanın önemi Anadolu insanının söz varlığına, atasözü ve deyimlerine de olumlu olarak yansımıştır. Halk arasında asırlar içerisinde süzülüp gelen ve evliliği olumlayarak teşvik eden çok sayıda atasözü bulunmaktadır. Örneğin bir atasözünde “*Nikâhta keramet vardır*” denilmiştir. Bu atasözü yukarıda zikrettiğimiz evliliği emreden ayetin bir tür tefsiri niteliğindedir. Çünkü cümlede ifade edilen ‘keramet’ hem nikâhı yücelten hem de teşvik eden bir anlama sahiptir. Nikâh ilahi bir emrin yerine getirilmesi olduğu için kutsal, değerli ve aynı zamanda bereketli bir müessesedir. Bu atasözünün açıklamasını yapan bir yazar, evleneceklerin anlaşılabilir anlaşamayacaklarını pek fazla da düşünmeyiniz. Zira nikâh onları sevgi bağıyla birbirlerine bağlayacaktır şeklinde açıklamıştır.¹⁰ Başka bir atasözü “*Evlenele ev yapana Allah yardım eder*”¹¹ şeklindedir. Bu atasözü de evliliği emreden ayetin bir tür tefsiri niteliğindedir. Benzer şekilde başka bir atasözünde “*Evlenele ev alana yardım etmek gerekir*” denmiştir. Bu atasözü de yeni bir ocağın tütmesi, yeni bir yuvanın inşası için çevredeki insanların maddi ve manevi destek ve katkı vermesi gerektiğini tavsiye eder. Başka bir atasözü “*Garip kuşun yuvasını Allah yapar*” şeklindedir. Bu atasözü de evliliği teşvik eden yukarıdaki ayetin tefsiri niteliğindedir. Bir başka atasözü “*Evlilik nimet, bekârlık mihnettir*” der.¹² Başka bir atasözünde “*Yiğide ver kızını, Allah verir rızkını*” denmiştir.¹³ Evli-

¹⁰ Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, A.Ü. Basımevi 1971, I, 324.

¹¹ Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, I, 233.

¹² Mustafa Taşçı, *Nesillerden Nesillere Armağan Sözler Hazinesi*, Düşünce Kitabevi, İstanbul 2004, s. 212.

¹³ Taşçı, *Nesillerden Nesillere Armağan Sözler Hazinesi*, s. 213.

likte tek eşliliği öğütleyen bir atasözünde ise “Kadının biri âlâ, ikisi beladır” denmiştir. Bütün bu atasözleri toplum yapımızın evlilik kurumuna hangi gözle baktığını göstermesi bakımından son derece önemli dersler ve öğütler içermektedir.

Dilimizde “Bekârlık sultanlıktır” şeklinde bekârlığı destekleyen çok az sayıda bazı atasözleri de bulunmaktadır. Ancak bunlar çok istisnai düzeydedir, çünkü bekârlığı yeren atasözlerinin sayısı övenlerden çok daha fazladır. Örneğin bu konudaki atasözlerinden bazıları şu şekildedir. “Bekâr gözü kör gözüdür.” “Bekâra karı boşamak kolaydır.” “Bekârın parasını it yer, yakasını bit.” “Bekârlık maskaralıktır.” “Varsa eşin rahattır, başın, yoksa eşin zordur işin.” Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere Türk atasözleri ve deyimlerinde bekârlıktansa evlilik daha çok övülmüş ve teşvik edilmiştir.

Evlilik geleneğimizde İslam büyükleri tarafından da övülmüş ve tavsiye edilmiştir. Hz. Ömer “İnsanı nikâhtan ancak acizlik veya facirlik mender” demiştir. İbn Abbas ise “Kişinin ibadetleri bile ancak evlilikle kemale erer” demiştir. Bu konuda daha birçok örnek bulmak mümkündür. Örneğin İslam büyüklerinden İmam Gazzali’ye göre nikâhın beş faydası vardır. İlki göz bebeği evlatlar yetiştirmektir. İkincisi şehveti teskin etmektir. Üçüncüsü ev idare etmektir. Dördüncüsü yakınları çoğaltmaktır. Beşincisi ise nefis mücahadesi ve terbiyesi yapmaktır.¹⁴

Evlilik yalnızca İslam bilginleri tarafından değil diğer düşünür ve filozoflar tarafından da teşvik edilmiştir. Bazı büyük düşünürler evliliği teşvik edici sözler söylemişlerdir. Örneğin büyük filozof Sokrates’in evliliği önerdiği ve bu konuda esprili sözler söylediği nakledilir. Örneğin onun bu konuda şöyle dediği rivayet edilir. “Mutlaka evlenin, iyi bir kadına düşerseniz mesut ve bahtiyar, kötü bir kadına düşerseniz **filozof olursunuz.**”¹⁵ Demek ki, her halükârda evliliği getirisi götürdüğünden fazla olacaktır.

Evlenme, çoluk çocuk sahibi olma, altın ve gümüş sevgisi, mal, mülk ve servete karşı ilgi, başka bir deyişle dünya nimetlerine karşı alaka ve sevgi aslında insanın doğasında vardır. Dinler ve inançlar bu nimetlerin meşru bir biçimde ve ahlaka uygun olarak elde edilmesini sağlarlar. Dolayısıyla din ve inançlar, insandaki bu temel istek ve güdülerin helal dairesi içinde kalarak yerine getirilmesini sağlayacak ölçüler koyarlar. İslam dini de son tahlilde dünya zevklerinin fani ve geçici olduğunu vurgulaya-

¹⁴ İmam Gazzali, *İhyau Ulumi'd-Din*, Daru Nehru Nil, Mısır, t.y., II, 23; Türkçe çeviri, II, 67.

¹⁵ Taşçı, *Nesillerden Nesillere Armağan Sözler Hazinesi*, s. 212.

rak insanların bunlar vasıtasıyla ölçülü bir hayat yaşayarak ebedi ve sürrekli olan ahiret yurdunu kazanmalarını öğütler. “İnsanlara kadınlar, oğullar, yüklerle altın ve gümüş yığınları, salma atlar, davarlar, ekinler kabilinden şehvet sevgisi bezendi; fakat bunlar dünya hayatının geçici metadır. Akıbet güzelliği ise Allah'ın yanındadır.” (Al-i İmran, 3/14)

Hiç kuşkusuz evliliğin en önemli semerelerinden biri, beden ve ruhen sağlam ve sağlıklı nesiller yetiştirmektir. Bu manada Kur'an çocukları göz bebeği ve göz nuru olarak nitelendirmiştir. Kur'an-ı Kerim Furkan suresinde özellikle Rahman'ın kullarının bazı hususiyetlerini ve sahip oldukları iman ve ahlaki değerleri zikretmiştir. Allah dostu olarak kabul edilen ve “ibâdu'r-rahman” diye nitelenen insanların sahip oldukları ahlaki meziyetler sıralanırken onların Allah'ın ayetlerine karşı kör ve sağır davranmadıkları vurgulanmıştır. Bu meyanda Allah dostlarının şöyle dua ettikleri belirtilmiştir. “Rabbimiz bizlere göz nuru, göz aydınlığı eşler ve nesiller bahşet ve bizi muttakiler için önder kıl.” (Furkan, 25/74) Ayette çocuklar ve eşler için kullanılan ifade, göz nuru, göz bebeği, insanın içini ısıtan ve ferahlatan manalarına gelen “kurratu'l-ayn” terkibidir. Bu ifadeyi “canın içi, gözün nuru” diye çevirmek de mümkündür. Dolayısıyla burada müminlerden Allah'tan göz nuru ve göz aydınlığı eşler ve nesiller istemeleri, bunun için çaba göstermeleri, bu konuda Allah'ın yardım ve desteğini, inayet ve keremini dilemeleri istenmektedir.

Kısacası Kur'an öncelikle mümin erkek ve kadınlardan evlenmelerini ve yuva kurmalarını istemektedir. Ardından Allah'tan eşleri ile kendileri arasında yakınlık, sevgi ve bağlılık tesis etmesini dilemelerini ve Allah'a yakararak kendilerine göz aydınlığı ve göz nuru eşler ve çocuklar bahşetmesini dilemelerini önermektedir.

Evliliği Sürdürmenin Önemi

İslam dininde evlilik müessesesi süreklilik esası üzerine kurulur. Başka bir deyişle Ehl-i Sünnet geleneğinde evlilik kurumu süreli ve geçici bir zaman dilimi ile sınırlı muta nikâhı şeklinde kıyılmaz. Çünkü evlilikte esas olan tarafların bir ömür boyu birlikte yaşamaları, kurulan yuvanın, anne ve babanın gözetimiyle sürdürülmesidir. Kur'an-ı Kerim müminlerin hususiyetlerini sayarken Allah dostlarının Cenab-ı Hak'tan göz nuru eşler ve zürriyetler istediğini belirtir. Mükemmel örneklerden hareketle müminlerin Allah'tan göz nuru eşler ve çocuklar istemelerini telkin eder. Dolayısıyla evlilikte ideal olan yuvanın dağılması ve çatının sonuna kadar sağlam bir şekilde yaşatılmasıdır.

İslam dini öncelikle evliliğin sonuna kadar sorunsuz bir şekilde yaşatılmasını hedefler. Eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini, sevgi saygı ve

anlayış içerisinde aile yuvasının sürdürülmesini gaye edinir. Ortaya çıkabilecek sorunlar karşısında yuvanın iyi günde ve kötü günde sabır ve sebat ile yürütülmesini ister. Meydana gelebilecek olumsuz gelişmeler karşısında karı kocanın sorunlarını aile içerisinde çözmelerini, sorunların çıkmaza girmesi durumunda da iki tarafın da değer verip itibar edeceği hakemlerin devreye girmesini önerir.

İslamiyet öncelikle evlenmenin meşru bir şekilde ve usulüne uygun olarak yapılmasını emreder. Kur'an-ı Kerim kişinin gerek bekâr veya gerekse dul birine evlenme niyetini açık etmesinin, tarafların evlenmeden önce görüşüp konuşması ve birbirlerini tanımalarının helal olduğunu beyan eder. Ancak bunun gizlice tenhalarda buluşma veya dost hayatı yaşama şeklinde olmaması gerektiğini belirtir. *“Kadınlara namzetliği çılatmanızda veya gönlünüzde tutmanızda size bir beis yoktur. Allah biliyor ki siz onları mutlaka anacaksınız, ancak kendileriyle gizliden gizliye vaatleşmeyin yalnız meşru bir söz söylemeniz başka... Farz olan iddet sonunu bulamadıkça da nikâhın akdine azmetmeyin, muhakkak Allah gönlünüzde ne varsa bilir, bunu bilin de ondan sakının. Hem de bilin ki Allah gafur, halimdir.”* (Bakara, 2/235)

Kur'an- Kerim müminlerin evlenmeleri gereken kişilerde bulunması gereken hususiyetlere dair çok fazla ayrıntı içermez. Bu konuda daha çok evlenilmesi helal ve haram olanların kimler olduğuna dair genel çerçeveyi çizer. Nisa suresinde evlenilmesi haram olanları saydıktan sonra bu konuda bazı sınırlamalar getirir. Maide suresinde ise evlenirken daha çok dindaşların tercih edilmesini öğütler. Kur'an'ın evlenilmesi gerekenlerle ilgili getirdiği yasaklardan biri “güzel ve yakışıklı” olsalar, “görünüşleri hoş gitse de” mümin oluncaya kadar “müşrik” olan kadın ve erkeklerle evlenmenin yasak oluşudur. *“İman etmedikçe müşrik kadınları nikâhlamayın. Müşrik bir kadın sizi imrendirse bile iman etmiş bir cariye her halde ondan daha hayırlıdır. Müşrik erkekleri de nikâhlamayın. Bir müşrik size hoş görünse bile mümin bir kul elbette müşrikten daha hayırlıdır. Onlar sizi ateşe davet ederler. Allah ise izniyle Cennete ve mağfirete davet ediyor. Ayetlerini insanlara beyan buyuruyor ki hatırdan tutsunlar.”* (Bakara, 2/221) Evlenmeyi teşvik eden başka bir ayette geçen “İçinizden bekâr olanları evlendirin” cümlesindeki ‘içinizden’ ifadesini bazı müfessirler dindaşınız olan “Müslümanları” tercih edin diye tefsir etmişlerdir. Bununla beraber mümin erkeklere duruma ve şartlara göre Ehl-i Kitap kadınlarıyla evlenebileceklerine dair izin de verilmiştir. *“Bugün temiz nimetler sizin için helâl kalandı. Ehl-i kitabın yemeği size helal, sizin yemeğiniz de onlara helaldir. İman eden hür ve iffetli kadınlar ve sizden evvel kitap verilenlerin hür ve iffetli kadınları, iffetlerinizi muhafaza ederek, zina etmeksizin, gizli dost tutmaksızın kendilerine mehirlerini verip nikâhladığı-*

nız takdirde size helâldir. Her kim şeriatın ahkâmını tanımazsa her halde bütün işlediği hederdir ve ahrette o, hüsranda kalanlardandır.” (Maide, 5/5)

Yuvanın devamlılığı açısından baştan alınması gereken tedbirlere dair uyarılar bazı hadislerde yer almaktadır. Bu çerçevede evlenirken eşlerde hangi hususiyetlerin dikkate alınması gerektiği konusunda Hz. Peygamber'in sahih hadis kaynaklarında yer alan bazı öğüt ve tavsiyeleri vardır. Allah Resulü evlenirken eşlerde aranan hususiyetlere dair kapsamlı bir tespit yapmış ve müminlere şu tavsiyede bulunmuştur. “Bir kadın dört şeyinden dolayı nikâhlanır. Malı ve zenginliği, soyu ve nesebi, güzelliği ve dini için. Siz dindar olanı tercih edin ki mürüvvetini göresiniz.”¹⁶ Hadiste hitap daha çok erkeklere yöneliktir. Çünkü evlenirken daha çok erkekler kıza talip olurlar. Kadınlar ve kızlar talip olmaktan çok matlup olmayı ve beğenilmeyi tercih ederler. Dolayısıyla hadiste tavsiye doğrudan erkeklere yapılmıştır. Ancak İslam tarihinde bunun tersi vakialar da yok değildir. Örneğin tarihi kaynakların verdiği bilgiye göre Hz. Peygamber'e önce Hz. Hatice talip olmuş ve bir arkadaşını göndermek suretiyle Allah resulüne evlilik teklif etmiştir. Ancak bu tür örnekler çok sınırlı sayıda ve istisnai düzeydedir. Dolayısıyla hadisteki hitabın kadınlar açısından da geçerli olduğunu ve onların da damat adaylarında aynı özellikleri dikkate almaları gerektiği söylenebilir.

Yukarıdaki hadiste yapılan tavsiye ve bazı Kur'an ayetlerinde yer alan örnekler aslında evlilikte ortak paydaların fazlalığının yuvanın geleceği açısından önemli olduğuna dair erken uyarılar niteliğindedir. Buna dayanarak İslam hukukuna dair eserlerde nikâh bahislerinde 'denklik' konusu üzerinde de durulmuştur. Evliliğin temelini daha baştan sağlam atılması ve devamı açısından denklige dikkatin yuvanın geleceği açısından büyük önem taşıdığı vurgulanmıştır. Çünkü tersi uygulamaların yürümeyeceği Hz. Peygamber döneminde de müşahede edilmiştir. Hz. Peygamber'in azatlısı Zeyd ile akrabası Zeyneb arasında yaşanan fakat bütün çabalara rağmen yürümeyip boşanmayla neticelenen evlilik girişi mi de bunu göstermektedir. Hz. Peygamber çok istemesine rağmen söz konusu evlilik yürümemiş ve sonunda Hz. Peygamber Hz. Zeynep ile evlenmiştir. Bu tür örneklerden ve yaşanan diğer olumsuz tecrübelerden hareketle olsa gerek bir atasözünde “Davul bile dengi dengine çalar” denilmiştir.

¹⁶ Buhari, *Sahih*, Nikâh, 15; Ebu Davud, *Sünen*, Nikâh, 2; Nesei, *Sünen*, *Nikâh*, 13; İbn Mace, *Sünen*, Nikâh, 6; Darimi, *Sünen*, *Nikâh*, 4; İmam Malik, *Muvatta*, Nikâh, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 428;

Baştan beri Kur'an-ı Kerim ve hadislerde evliliğin sürdürülmesi ve sıcağın dağılması için tarafların nelere dikkat etmesi gerektiği hususunda gerek erkeğin hak ve sorumlulukları ve gerekse kadının hak ve sorumlulukları üzerinde önemle durulmuştur. Kur'an ve hadislerde erkeğin kadın üzerindeki haklarına, kadının da erkek üzerindeki haklarına vurgu yapılmış ve bunların gözetilmesi istenmiştir. Kadın ve erkeğin hak ve sorumlulukları açısından en başta sayılan esaslar ise karşılıklı anlayış, sevgi, saygı ve tarafların birbirine sadakat ve bağlılığıdır. Bazı ayetlerde eşlerle iyi geçinmenin gerekliliği vurgulanmış, bunun için kadının kocasına itaati, eşinin gıyabında ırz ve namusunu koruması gerektiği belirtilmiştir. Eşine sadakat ve bağlılık, ırz ve namusun korunması uyarısı erkek için de geçerlidir.

Tarihsel şartların bir gereği olarak öteden beri İslam geleneğinde ailenin helal kazançla geçimi ve nafaka yükümlülüğü daha çok erkeğe yüklenmiştir. Kadim fıkıh geleneğinde kadının yemesi ve içmesi, giyimi, kuşama ve çocukların bakımı ile ilgili giderler daha çok erkeğe ait sayılmıştır. Kadına düşen sorumluluk ise çocukların bakımı, erkeğine yardım etme ve yuvanın korunması şeklinde zikredilmiştir. Geleneğimizde yer alan “yuvayı dışı kuş yapar”, “kadın adamı rezil de eder, vezir de” ve “her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır” gibi sözler bunu vurgulamaktadır. Gelenekse aile hayatında kadın ve erkeğin rolüne dair bakış açısını yansıtan bu sözlerin anlamı evin nafakası ve geçiminin temini yani dış işleri erkeğe, yuvanın bakımı, temizliği ve içinin çekilip çevrilmesi şeklindeki iç işleri de kadına aittir demektir. Hızlı şehirleşme, eğitim öğretimin yaygınlaşması ve diğer nedenlerle günümüzde kadınların sosyal hayatta ve iş yaşamında daha çok katıldıkları gözlenmektedir. Bu durum aile içerisindeki hak ve sorumlulukların duruma ve şartlara yeniden gözden geçirilerek ortak bir paydada buluşmayı gerektirmektedir. Buna karar verecek olanlar da aile yuvasını oluşturan taraflardır.

Bu çerçevede Kur'an'da yer alan ve ara sıra yanlış yorumlanan ve kadın karşıtı söyleme gerekçe olarak gösterilen bir ayetin tefsiri üzerinde de durmak gerektirmektedir. Çünkü söz konusu ayet gündeme getirilerek kadın karşıtı söylemin kaynağıymış gibi gösterilmekte veya kadına karşı şiddetin nedeniymiş gibi sunulmaktadır. Oysa söz konusu ayet yuvanın devamı ve evliliğin sürdürülmesi noktasında son bir çare veya tedbir özelliği taşımaktadır. *“Erkekler kadınlara göre güçlüdürler. Çünkü bir kere Allah birini diğerinden mallarından infak etmek noktasında üstün yaratmıştır. Onun için iyi kadınlar itaatkârdırlar. Allah saklanmasını istediği ırz ve namuslarını muhafaza ederler. Sadakatsizliğinden endişe ettiğiniz kadınlara gelince evvelâ kendilerine nasihat edin, sonra yataklarını*

ayırın, yine dinlemezlerse (hafifçe) dövün. Dinlerlerse incitmeye bahane aramayın, çünkü Allah çok yüksek, çok büyük bulunuyor.” (Nisa, 4/34)

Ayet-i kerimede geçen “nüşuz” kavramını bazı müfessirler “serkeşlik” eden kadınlar şeklinde tefsir etmişlerdir. Bazıları ise “huysuzluk” veya “geçimsizlik” yapan kadınlar diye yorumlamışlardır. Ancak bu yorum Kur'an'ın aynı konuya dair diğer ayetleri ve Hz. Peygamber'in bu ayetin tefsiri niteliğindeki hadisleri ile uyuşmamaktadır. Zira Kur'an'ın başka bir ayetinde “nüşuzun” ne manaya geldiğini yani yukarıdaki ayetin tefsiri mahiyetinde şu açıklama yer almaktadır. “*Ve eğer bir kadını kocasının aldatmasından (nüşuz) veya yüz çevirmesinden endişe ediyorsa bir sulh ile aralarını düzeltmelerinde kendilerine bir günah yoktur. Sulh hep hayırlıdır. Nefislerse kıskançlığa hazırlana gelmiştir. Eğer arayı düzeltir ve geçimsizlikten sakınırsanız şüphe yok ki Allah her ne yaparsanız haberdar bulunuyor.*” (Nisa, 4/128)

Yukarıdaki ayet ve bazı hadislerde yer alan açıklamalar ailenin sürdürülmesi açısından kadına vurma veya dövme olayına yalnızca “namusun korunması” veya “sadakatsizlik” durumunda yuvayı ve çocukların geleceğini kurtarmak için bir son çare ve seçenek olarak bakılabileceğini gösterir. Bunun ötesi artık boşanma ve ayrılık olacaktır. Başka bir deyişle Kur'an erkeğe karısının ciddi bir şekilde “aldatma” tehlikesi ortaya çıktığında ve aldatacağından ciddi bir şekilde korktuğunda sırasıyla nasihat, yatakları ayırma ve son çare olarak da dövmesine izin vermiş ve böylesi bir tedbiri öngörmüştür. Aynı durum erkek için söz konusu olduğunda ise kadının erkeğini döverek hizaya getirmesi güç ve kuvvet bakımından mümkün olmadığından sulh yolunu araması ve yuvasını kurtarmak için dilerse kadının arayı düzeltmesini tercih etmesi istenmiştir.

Her iki ayette geçen “nüşuzun” eşlerden birinin ciddi bir şekilde gözünü dışarı dikerek diğerini “aldatma” girişimi manasına geldiğini Allah Resulünün veda hutbesinde yaptığı bir açıklama da daha açık ve net bir şekilde ortaya koymaktadır. Allah Resulü yüz binden fazla müslümana hitap ettiği veda hutbesinde evlilik müessesinin önemine dikkat çektikten sonra erkeklere kadınlara karşı hayırla muamele etmelerini tavsiye etmiştir. Eşlerine baskı ve zulüm yapmamaları gerektiğini çünkü onları Allah'ın bir emaneti olarak aldıklarını ve helal edindiklerini belirtmiştir. Yine başka bir hadisinde de “nüşuz” meselesine değinerek yukarıdaki ayeti tefsir edici nitelikte şu açıklamayı yapmıştır. “*Ey ümmetim kadınlara hayırla muamele etmenizi tavsiye ederim. Çünkü onlar sizin yardımcılarınızdır. Açıkça fuhuş işlemeye çalışmalarını dışında onlara tahakküme hakkınız yoktur. Şayet bunu yaparlarsa onlarla yataklarınızı ayırın, yaralamadan, berelemeden onları hafifçe dövün, te'dib edin. (Vedribuhunne*

darben gayre müberreh). Eğer itaat ederlerse başka yollar aramayın. Şunu bilin ki sizin kadınlarınız üzerinde haklarınız olduğu gibi kadınlarınızın da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin onlar üzerindeki hakkınız iffet ve namuslarını korumaları, hoşlanmadığınız kimselerin evinize girip oturmasına izin vermemeleridir. Onların sizin üzerinizdeki hakları da onlara iyi davranmanız, giyecek ve yiyeceklerini temin etmenizdir.”¹⁷

Hız. Peygamber kadınların dövülmesini menetmiş, insanların hayırlısının ailesine hayırlı olanlar olduğunu belirtmiş, eşlerini dövenleri “hayırsız” diye nitelendirmiş, bu davranışı yapanların hanımıyla aynı yuvayı ve yatağı paylaşmasının isnani ve ahlaki olmadığını ifade etmiştir. Yukarıdaki ayetin iniş sebebi olarak zikredilen bir olay da esasen Araplar’da o dönemlerde adet haline gelmiş bulunan kadın dövme eylemine Hız. Peygamber’in olumsuz bakışını ve bunu ortadan kaldırma yönündeki iradesini yansıtmaktadır.¹⁸

Bazı din karşıtlarının mal bulmuş mağribi gibi İslamiyet kadınlara hak vermemiş veya baskı altına almış, şiddete maruz kalmalarına ve dövülmelerine izin vermiştir diyerek Kur’an’a bazı eleştiriler yönelttikleri görülmektedir. Ancak bunlar bir yandan Hız. Peygamber’in ve İslam büyüklerinin örnek aile hayatlarını, diğer yandan da İslam’da farz ve esas olanın eşler arasında iyi geçinmek olduğunu vurgulayan ayetleri göz ardı etmektedirler. Hız. Peygamber’in ve İslam büyüklerinin aile hayatı ve eşlerine karşı muameleleri İslam’ın kadınlara nasıl muamele ettiğine ve kendilerine en ufak bir fiske dahi vurmadıklarına dair en somut örneklerdir. Buna eşleri kendilerine inanmayan Hız. Nuh ve Hız. Lut peygamberlerin hayatı örnek olduğu gibi son nebi, Hız. Peygamber’in evlilik hayatın da önemli bir örnektir. Hız. Peygamber’in eşlerine karşı şiddet uyguladığına dair sahihi şöyle dursun en ufak bir zayıf veya uydurma hadis veya rivayet dahi yoktur. Zaten geleneğimizde de “kadına el kalkmaz” denilerek aile içi şiddete başvurmanın bir tür acizlik olduğu ifade edilmiştir. Başka bir deyişle kadına karşı şiddet ne farzdır, ne sünnettir ne de müstehaptır. Kadın hakları ve hassasiyetlerinin daha fazla önemsendiği çağımızda kadına karşı şiddet veya dövme duruma göre duygusal bağların daha da kopmasına yol açacak çirkin ve yanlış bir tutum olacaktır.

¹⁷ Tirmizi rivayet etmiş, hasen ve sahihtir demiştir. Bkz. Muhyiddin-i Nevevi, *Riyazu’s-Salihin*, Hadis no: 274, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1981, II, 318-319.

¹⁸ Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrıncı, İ. Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur’an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, III. Baskı, Ankara 2007, II, 59-60.

İslam dininde esas olan sulh ve selamet yolunu tercih etmek ve eşlerle iyi geçinmektir. Çünkü Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de Nisa suretinde eşler için emir sığınağı kullanarak açıkça "birbirinizle iyi geçinin" diye emretmektedir. "Ey bütün iman edenler! Kadınlara zorla varis olmanız size helâl değildir. Verdiğiniz mihrin birazını kurtaracaksınız diye onları sıkmanız (tazyik) etmeniz helâl olmaz, meğerki arayı açacak bir fuhuş irtikâp eylemiş olsunlar. Haydi onlarla güzel geçinin! Şayet kendilerinden hoşlanmadınızsa olabilir ki siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda birçok hayırlar takdir etmiş bulunur." (Nisa, 4/19-20)

Yukarıdaki ayette Cenab-ı Hak kocalara seslenerek eşleriyle güzel geçinmelerini emretmektedir. Burada ifade Arapçada 'mufaale' dediğimiz bir kalıpta gelmiştir ve bu kalıp Arapçada iki veya daha fazla kişi arasında ortaklık içindir. Dolayısıyla ayette iki tarafa yani aile içinde kadın ve erkeğe yönelik bir emir bulunmakta ve tarafların birbirleriyle güzel geçinmeleri emredilmektedir. Ayette kocalar için kadınlarına zorla mirasçı olmaya çalışmaları açıkça haram kılınmaktadır. Verdiği mehri kurtarma bahanesiyle kocaların eşlerine baskı yapmaları yasaklanmaktadır. Ayette bu gibi durumlar için bir tek istisna zikredilmiştir. O da hanımın açık ve görünür bir fuhuş işlemesi başka bir değişle eşini aldatması durumudur. Ayetin devamında çok önemli bir noktaya daha vurgu yapılarak hoşlanmadıkları bazı hususlar olsa da eşlerin birbirlerine katlanmaları, dolayısıyla yuvanın geleceği için bazı özverilerde bulunmaları istenmektedir. Bunun için de Allah'ın bazı hoş karşılanmayan hallerde dahi birçok hayırlar ve güzellikler takdir etmiş olabileceği ihtimali zikredilmektedir. Müfessirler bu hayırları sayarken bazen kocanın eşinden hoşlanmasa da onunla yaşamaya devam etmesi halinde göz nuru niteliğinde çocukları olabileceğini belirtirler.¹⁹ Buna göre yukarıdaki ayet evliliği sürdürmenin ve aile yuvasının korunması, yaşatılması ve bunun için gerekirse bazı sıkıntılara katlanmak gerektiğini vurgulamaktadır. Buna benzer bir ayet savaşın farz oluşu ile ilgili bir ayette de geçmektedir. "Savaş üzerinize farz kılındı, gerçi o size hoş gelmez. Fakat olur ki siz bir şeyden hoşlanmazsınız hâlbuki o hakkınızda bir hayırdır veya olur ki bir şeyi de seversiniz hâlbuki hakkınızda o bir şerdir; siz bilmezsiniz Allah bilir." (Bakara, 2/216)

Evlilik müessesesi hastalıkta ve sağlıkta, iyi günde ve kötü günde sürdürülmek üzere tesis edilen karşılıklı dayanışma ve yardımlaşma esasına dayalı, mübarek ve mukaddes bir müessesedir. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim eşlerden yuvanın korunması konusunda çaba ve gayret göstermelerini, sabır ve sebat etmelerini, bazı fedakârlıklara katlanmalarını istemiştir.

¹⁹ Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, thk: Ahmed Ferid, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1424/2003, I, 222.

Eşlerin geçinemedikleri, evliliği yürütmede çok zorlandıkları yahut yetersiz kaldıkları durumlarda ise araya hakemlerin veya çevrenin girmesini istemektedir. Buna göre ortaya çıkan büyüklü ve küçüklü sorunlar önce eşler arasında ve aile içinde karşılıklı dayanışma ve anlayışla çözülmelidir. Ancak taraflar bunu aile içinde çözemezlerse bu takdirde her iki tarafın itimat edeceği hakemlerin devreye girmesi önerilmiştir. Evlenenle ev alana yardım etmek gerektiği atasözü de bunu vurgular. Başka bir deyişle evlenenlere destek yalnızca maddi değil yerine göre manevi ve moral destek, şiddetli geçimsizlik durumlarında devreye girme şeklinde de tezahür edebilir. Geleneğimizde bu konu, son derece önemsenmiş ve yuvanın yıkılmasına çalışmanın ilahi bir cezayla neticeleneceği inancı yerleşmiştir. Başka bir deyişle halk arasında yuva yıkanın yuvasının yıkılacağı inancı vardır. Kur'an-ı Kerim eşler arasında sorunlar arttığında veya çözümlü zor bir noktaya geldiğinde evli çiftin her iki tarafın da itimat edilen ve sözüne güvenilen büyüklerin devreye girerek tarafları barıştırmalarını emreder. *“Eğer karı, koca arasının açılmasından endişeye düşerseniz bir hakem onun tarafından, bir hakem de bunun tarafından gönderin, bunlar gerçekten barıştırmak isterlerse Allah aralarındaki dargınlık yerine geçim verir. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilir ve her şeyden haberdardır.”* (Nisa, 4/35)

Yukarıdaki ayette geçen kadın ve erkek tarafından devreye girecek hakemler önerisini daha geniş bir çerçevede de yorumlamak mümkündür. Buna göre evliliği yürütmekte zorlanan çiftlere yerine göre ekonomik destek yerine göre de manevi destek verilmesi gerekmektedir. Bunun için de merkezden çevreye doğru toplumun bütün kesimlerine görev düşmektedir. Eşlerin kendilerinden, kadın ve erkeğin yakınlarına, dünürlerden akraba ve komşulara, mahalleden belediye ve valiliklere, sivil toplum kuruluşlarından devlete varıncaya kadar toplumun tüm kesimleri ailenin korunması ve yaşatılması için katkı sağlamalıdır.

Buraya kadar değindiğimiz hususları özetleyecek olursak öncelikle Kur'an-ı Kerim bir yandan evlenmeyi emredip teşvik edici ve yol gösterici ölçüler tesis ederken öte yandan da evliliği sürdürecektir tedbirler vazetmiştir. Bunun için taraflara önce karşılıklı hak ve vazifelerini yerine getirmelerini istemiştir. Buna dair yukarıda bazı örnekleri ve alınması gereken önlemleri belirten ayet meallerini gördük. Daha sonra kurulan ailenin yaşatılması için sulh ve selamet yolunun seçilmesini ve eşlerin birbiriyle iyi geçinmesini emretmiştir. Hayatın zorlukları karşısında bunalan ve evliliği yürütmekte zorlanan çiftlere ise yerine göre maddi yerine göre de moral ve manevi destek vermek suretiyle yardım edilmesini istemiştir. Şiddetli geçimsizlik durumunda ise erkek ve kadın tarafının devreye girerek tarafları barıştırmalarını ve yuvanın dağılmamasını istemiştir. Bütün

bunlara ilaveten İslam dini, Hıristiyanlıktaki Katolik inancından farklı olarak zorunlu hallerde boşanmanın da meşru bir yol olduğunu ifade etmiştir. Başka bir deyişle İslam dininde Katolik nikâhı şeklinde bir nikâh anlayışı yoktur. Mevcut İnciller boşanma konusunda oldukça katı ve sert uyarılar ihtiva etmektedir. Bilindiği üzere Katolik nikâhlarda “ölüm sizi ayırana kadar” şartı yer almaktadır. İncillerden birinde Hz. İsa'nın dilinden: Tevrat'a ve orada boşanmanın meşruiyetine dair bir emre atıf yapılarak boşanmanın yasaklığı ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır: “Kim karısını boşarsa ona boş kâğıdını versin’ denmiştir. Ama ben size diyorum ki, karısını cinsel ahlaksızlıktan başka bir nedenle boşayan her adam, onu zinaya itmiş olur. Boşanmış bir kadınla evlenen de zina etmiş olur.”²⁰ Buna göre Katolik gelenekte boşanma yalnızca sadakatsizlik şartına bağlanmış bunun dışındaki her türlü boşanma kesin bir dille yasaklanmıştır.

Meseleye İslam açısından bakacak olursak Kur'an boşanmayı bütünüyle haram kılmamıştır. Bütün çabalara rağmen yürümeyen ve daha büyük yıkımlara yol açacak olan şiddetli geçimsizlik durumunda tarafların boşanmalarını da meşru bir yol saymıştır. Gerek bir yuvanın dağılması ve gerekse çoluk çocuğun perişan olması gibi olumsuz sonuçları ve birçok sakıncaları olsa da evliliği yürütmeye çare bulamayanların daha büyük yıkım ve felaketlerin önüne geçmek için boşanabilecekleri belirtilmiştir. Ancak boşanma İslam açısından son tahlilde hiç istenmeyen arzi bir durumdur. Başka bir deyişle Kur'an'a göre boşanmak helal addedilmiş ancak helallerin de en kötüsü ve çirkini olarak görülmüştür. Başka bir deyişle dinimizde boşanma helaldir, ancak Cenab-ı Hakk'ın en çok öfkelenildiği ve en çirkin saydığı helaldir. Bu husus bazı hadislerle şu şekilde vurgulanmıştır. “Allah talaktan daha fazla buğz ettiği herhangi bir şeyi helal kılmamıştır.”²¹ Başka bir hadiste de “Allah Teâlâ'ya karşı helallerin en çirkini boşanmadır”²² denilmiştir. Ancak bütün bunlara rağmen boşanma kaçınılmaz hale gelip ayrılık gerçekleştiğinde de çocukların bakımı, kadının ikinci bir evlilik yapmaya kadar nafakasının temini ve iddet süresi gibi hususlara dair yaptırımlar da öngörmüş ve hayatın istenmeyen acı gerçekleri karşısında kadının ve erkeğin hak ve hukukunu gözetken bazı önlemler almıştır.

Sonuç

Ülke gençliğine evlilik konusunda örnek vermemiz gereken şahsiyetler nikâh duasında adları anılan nebiler ve ileri gelen seçkin insanlardır.

²⁰ The New Testament: (İncil), Matta, Ayet, 31-32, s. 7.

²¹ Ebu Davud, Sünen, Talak, 3.

²² Ebu Davud, Sünen, Talak, 4; İbn Mace, Sünen, Talak, 1.

Yoksa günümüzde magazin programlarında izlenen, ayakkabı değiştirir gibi sevgili ve eş değiştiren sözde kahramanlar değildir. Medya ve iletişim çağında hemen her konuda insanımıza sanatçılar ve film yıldızları örnek olarak sunulmaktadır. İnsanımızın yaldızlı ve ışıltılı sanal görüntülere özenmesi hedeflenmektedir. Oysa film yıldızları gerçek kahraman değil gerçek kahramanların hayatını oynayan aktörler niteliğindedir. Görünüşleri tavus kuşu gibi son derece süslü ve gösterişli, göz kamaştırarak kadar ışıltılı ve albenilidir. Ancak sahne dışındaki evlilik hayatları genel manada daha çok karga yürüyüşüne benzemektedir. Halk arasında karganın keklığı taklit ederek ben de onun gibi yürüyeyim derken kendi yürüyüşünü unuttuğu inancı yaygındır. Sahne dünyasındaki sanatçılar da istisnalar hariç olmak üzere başkalarının hayatını taklit ederek kendi gerçek yürüyüşünü unutan kargalar gibidir.

İnsanımız haz ve şatafatı yücelterek ihanete dayalı yaldızlı ve cilalı evlilikleri değil gerçek evlilikleri örnek almalıdır. Çünkü berikiler sürekli değil arzidirler. Arızı durumlar ve su-i misaller, başka bir deyişle kötü örnekler müminler için örnek teşkil edemez. İnanan insanlar sanal ve sahte örnekleri değil, gerçek öncü ve önderleri örnek almalıdır. Geleneğimizde nikâh duası yapılırken örnek ve önder niteliğini haiz insanlara atf yapılır. Allahım bu eşler arasında Hz. Adem ve Havva annemiz arasında kurduğun sevgi ve bağlılık gibi bir sevgi ve bağlılık kur. Hz. Muhammed ile Hz. Hatice arasında kurduğun ülfet ve muhabbet gibi bir ülfet ve yakınlık tesis et. Hz. Ali ile Hz. Fatma arasındaki sadakat ve ünsiyet gibi bir ünsiyet ve yakınlık tesis et diye dua edilir. Bu dua evliliğin hayatın iyi ve kötü günlerine, hastalık ve sağlığına, yokuş ve inişlerine, geniş ve dar zamanlarına beraberce katlanarak uzun soluklu bir yolculuk olmasını hedefler. Geleneğimizde evlenen insanlara “Allah bir yastıkta kocaltsın” diye dua edilir.

Aslında evliliğin sevgi ve saygıya dayalı, emek ve çaba ile sürdürülmesine dair sinema dünyasında da örnekler yok değildir. Ülkemizde defalarca gösterilen Cengiz Aytmatov’un eserinden uyarılma ünlü “Selvi Boylum Al Yazmalım” filmi hemen herkes tarafından izlenmiştir. Türken Şoray, Kadir İnanır ve Ahmet Mekin’in başrollerini oynadığı filmin bütün senaryosu ‘Sevgi nedir?’ sorusuna cevap arar niteliktedir. Selvi Boylum Al Yazmalım filminde yakışıklı kamyon şoförü İlyas ile köylü kızı Asya’nın destansı aşkı anlatılır. İlyas Asya’yı çok sevmesine rağmen, karısına olan sevgisi kamyonuna olan aşkına yenik düşer. Kamyonu ‘arkadaş’ı kaybetme korkusu onu kötü alışkanlıklara iter. Mutlu evlilikleri, İlyas’ın kıskançlığı ve alkol alışkanlığı ile sarsılıp, evlilik dışı ilişkisiyle sona erer. Asya ise bu sadakatsizlik karşısında oğluyla beraber evi terk etmek durumunda kalır. Hayatları tam da bir çıkmaza girmişken karşılıklı Cemşit çıkar.

Cemşit hiçbir karşılık beklemeden onlara sıcak bir yuva verir ve Asya'nın oğluna babalık yapar. Yıllar geçer ve İlyas ansızın yeniden karşısına çıkar. Bu durumda yakışıklılıkla yuvanın geleceği, eski sevgiliyle çocuğunun geleceği konusunda tercih ikileminde kalan Asya, tercihini çocuğunun ve yuvasının geleceğinden yana yapar. Dolayısıyla "sevgi nedir?" sorusuna filmin sonunda verilen çarpıcı cevap 'sevgi fedakârlıktır, sevgi emektir' şeklindedir. Çünkü yöresel bir atasözümüzde de vurgulandığı gibi "Kavluğun sonu pişmanlıktır."

Konu evliliğin sürdürülmesinin önemi olduğuna göre bunun için Akif'in bir mısrasında vurguladığı gerçeği evlilik olayına uyarlayabiliriz. O bir mısrasında şöyle demiştir.

Şehâmet dini, gayret dini ancak Müslümanlıktır

Hakiki Müslümanlık en büyük bir kahramanlıktır.

Gazzali'nin dediği gibi evlilik insan nefsinin ıslah eder, insanı yetiştirir ve olgunlaştırır. Hakiki kahramanlar da şehvet ve duygularına esir olmayıp nefsinin ve duygularına hâkim olan bir ömür boyu dengeli ve ölçülü yaşayarak onu yönetmesini bilenlerdir. Hakiki kahramanlar sevgiyi bir dantel gibi işleyerek ömür boyu koruyanlardır. Hakiki kahramanlar önce yuva kurmayı sonrada da bir ömür boyu sabır ve tahammülle, emek ve fedakârlıkla, çalışıp çarpınarak, hayatın çile ve sıkıntılarını katlanarak o yuvayı yaşatmayı başaranlardır. Böylelerinin sayısı diğerlerine nazaran daha çoktur ama bunu başaranlar genelde sıradan insan olarak kabul edilir ve senaryolara konu edilmezler. Oysa gerçek kahraman onlardır, çünkü onların hayatı fani dünyada kendilerine baki hayatı kazandıracak kadar gerçektir. Onların hayatı Kur'an'ın genel ilkeleri doğrultusunda insanlığın en köklü kurumu olan evliliği önce önemseyip Allah'ın emri ve peygamberin kavline göre tesis etmeye, ardından da onu bir ömür boyu sürdürmeye odaklanmıştır.